

เพื่อชีวิต..ความหวัง
โรงเรียนสาขาม

โรงเรียนราชานุเคราะห์
ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา

สารมูลนิธิสยามกัมมาจล

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต ที่มีสติ และปัญญา นำการตัดสินใจ โดยมีหลักง่ายๆ คือจะทำอะไรก็ให้มีความพอประมาณกับกำลังความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ คำนึงถึงสาเหตุ และผลลัพธ์ของการกระทำของตนโดยไม่ประมาท ซึ่งสิ่งต่างๆ ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จำต้องอาศัยเงื่อนไขของการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่จะทำโดยละเอียด รอบคอบ และที่สำคัญต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม

มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เล็งเห็นความสำคัญในการปลูกฝังหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงในใจปวงชนชาวไทยโดยเฉพาะในเยาวชนซึ่งเป็นกำลังของชาติ จึงได้จัดทำโครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและชุมชนขึ้น เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนต่างๆ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การเรียนการสอน และเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนขยายผลตลอดจนสนับสนุนให้มีการจัดทำสื่อนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียง

มูลนิธิสยามกัมมาจลใคร่ขอขอบคุณสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา โดยคุณทรงพล เจตนาวณิชย์ และคณะที่เห็นความสำคัญของโครงการดังกล่าว และเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ ตลอดจนการจัดทำสื่อต่างๆ ที่มีคุณค่าเผยแพร่สู่สาธารณชน

ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร
ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล
มกราคม ๒๕๕๒

คำนำ

หนังสือประกอบตลาดนัดความรู้ ครั้งที่ ๑ จัดพิมพ์ขึ้นภายใต้โครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและชุมชน โดยความร่วมมือของมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โดยมีสถานศึกษาที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการรวม ๖๘ แห่ง จากจำนวนสถานศึกษา ๑๓๕ แห่งที่ผ่านการประเมินและได้รับป้าย สถานศึกษาพอเพียง ๒๕๕๐

ทั้งนี้สถานศึกษาต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการได้นำเสนอผลผลิตจากประสบการณ์ความรู้และบทเรียนจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในแนวที่หลากหลาย เพื่อเป็นตัวอย่างรูปธรรมของการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในสถานศึกษา ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวคิด และการปฏิบัติให้แก่สถานศึกษาอื่นๆ ที่สนใจด้วย

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะช่วยจุดประกายทางปัญญาให้แก่สถานศึกษาและชุมชน พร้อมทั้งเกิดความศรัทธา เห็นคุณค่าในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและงานต่อไป

ขอขอบคุณ มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ที่เล็งเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างการเรียนรู้ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่เยาวชนและสถานศึกษา ซึ่งเป็นเสมือนการหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งความพอเพียงให้งอกงามไปทั่วแผ่นดินไทย

ด้วยศรัทธาในคุณค่าแห่งความพอเพียง
สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

เพื่อชีวิต..ความหวังโรงเรียนชายขอบ

“ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมาย รักสามัคคี.....”

นานมาแล้ว ที่ฉันไม่ได้ฟังเพลงชาติไทยที่ไพเราะเพราะพริ้งอย่างนี้มาก่อน เสียงประสานเล็กๆ ของเด็กๆ ที่มุ่งมั่นพยายามร้องเพลงชาติไทย แม้จะออกเสียงไม่ชัดเจน ยุคตื้นสูงต่ำต่างกัน แต่บนความต่างของเสียงสูงเสียงต่ำ มันทำให้เพลงชาติไทยฟังไพเราะกว่าที่เคย

ณ ที่แห่งนี้ โรงเรียนราชานุเคราะห์ จังหวัดพะเยา เด็กกว่า ๓๐๐ คนมาขึ้นเคารพธงชาติด้วยเสียงนักเรียนเก่าๆ บ้างใส่รองเท้าแตะ บ้างไม่ใส่รองเท้า เดินเท้าเปล่ามาโรงเรียน แต่แปลกที่ฉันเห็นสายตาแห่งความมุ่งมั่น สายตาที่เปี่ยมไปด้วยความหวังและความศรัทธา มีอะไรบางอย่างบอกกับฉันว่า เด็กๆ เหล่านี้มีความสุขที่ได้มาโรงเรียน ชอบที่จะมาโรงเรียน เป็นเพราะอะไรนั้น ไม่นานนักความสงสัยก็ค่อยๆ คลี่คลาย

หลังจากที่เด็ก ๆ เคารพธงชาติเสร็จแล้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนได้อบรมสั่งสอนและพูดคุยถึงกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน แล้วหลังจากนั้นก็จะมีรุ่นพี่อาสาสมัครสุขภาพให้กับน้องๆ ทั้งตรวจเล็บ ตรวจคอ ตรวจหู เรียกว่าช่วยกันดูแลความสะอาดของร่างกายกันอย่างทั่วถึง มีการแนะนำสั่งสอนวิธีการดูแลร่างกายอย่างถูกวิธี หลังจากนั้นก็มี *อาหารเสริม* มาแจกให้เด็กนักเรียนชั้นอนุบาล ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔ สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้เริ่มจะมองออกว่า ทำไม่เด็ก ๆ ถึงชอบและอยากมาโรงเรียน

ระหว่างทางที่ฉันจะมาถึงโรงเรียน สภาพสองข้างทางเป็นหมู่บ้านชนเผ่าม้งที่ค่อนข้างอยู่อย่างยากลำบาก ชุมชนประสบปัญหาทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และที่สำคัญที่สุดคือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เด็กบางคนไม่มีแม่แต่ชุดนักเรียน รองเท้า กระเป๋า แล้วยังประสาอะไรกับเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกายและอาหารการกิน การมาโรงเรียนเป็นทางออกหนึ่งสำหรับผู้ปกครองเห็นว่า จะทำให้เด็กมีอาหารกลางวันกิน มีคนช่วยดูแลเรื่องสุขภาพร่างกาย บ่มเพาะนิสัยที่ดี และมีความรู้ติดตัวออกไปเพื่อหาเลี้ยงชีพตัวเองให้รอด

โรงเรียนราชานุเคราะห์จึงอาสารับบทหนักในการบริหารจัดการการเรียนการสอนให้เด็กได้ทั้งวิชาชีพ วิชาชีวิต วิชาการเรียนรู้ เป็นเด็กที่มีภูมิคุ้มกัน ไม่เป็นภาระสังคม และเป็นผู้เริ่มสิ่งใหม่ๆ ให้แก่ชุมชนเผ่าม้ง ตำบลผาซางน้อย ซึ่งเป็นการประยุกต์และผสมผสานแนวคิดการศึกษาเพื่อชีวิต และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่โรงเรียนและชุมชน ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้ได้รับการคัดเลือกเป็น *สถานศึกษาพอเพียง ๒๕๕๐* ของกระทรวงศึกษาธิการที่มีการปรับประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโรงเรียน

รู้จัก...โรงเรียนราชานุเคราะห์

โรงเรียนราชานุเคราะห์ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านสิบสองพัฒนา ตำบลผาซางน้อย อำเภอปางงิ้ว จังหวัดพะเยา ซึ่งเดิมบ้านสิบสองพัฒนาเป็นชุมชนที่มีประชากรเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง และเผ่าเย้าอพยพมาจากประเทศจีนเข้ามาอยู่อาศัยทำมาหากินอยู่บนเขาภูหลวง ตำบลผาซางน้อย ในเวลาต่อมาประชากรกลุ่มนี้ได้ถูกดึงไปร่วมกับกลุ่มก่อการร้ายที่มีฐานปฏิบัติการอยู่ที่เทือกเขาภูหลวง ต่อมาทางการได้เข้ามาควบคุมปราบปรามให้เข้าร่วมเป็นพัฒนาชาติไทย และให้ความช่วยเหลือโดยการจัดสรรที่อยู่อาศัยและที่ทำกินมาจนถึงปัจจุบัน

โรงเรียนราชานุเคราะห์ได้ทำพิธีเปิดโรงเรียนเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๑ โดยมี พล.ต.พร้อม ผิวฉนวน ผู้บัญชาการหน่วยรบเฉพาะกิจ กองพลที่ ๔ เป็นประธานในพิธีเปิด

และตั้งชื่อว่า โรงเรียนราชานุเคราะห์ โดย พ.อ.วงศ์ บุญหล้า เป็นผู้แทนมอบและนายสังวร พันธุ์พัฒนกุล หัวหน้าส่วนการศึกษาจังหวัดพะเยาเป็นผู้แทนรับมอบ และมีนายสมเพ็ญ ปรารบสงคราม เป็นผู้บริหารโรงเรียนคนแรก

นายมานะ พิริยพัฒนา ผู้อำนวยการโรงเรียน ได้เล่าให้ฟังว่าทางโรงเรียนได้ทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาของนักเรียน ทำให้รู้ว่าเด็กนักเรียนชนเผ่าม้งมีสภาพปัญหามากมายทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อเรื่องการมีบุตรมาก มีภรรยาหลายคน ปัญหาด้านการสื่อสารด้วยภาษาซึ่งใช้เฉพาะภาษาม้ง ปัญหาด้านสังคม ขาดคนดูแลนักเรียนเนื่องจากบางครั้งผู้ปกครองมีปัญหาเรื่องการค้ายาเสพติด ปัญหาทางการศึกษา การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาสิ่งแวดล้อม การคมนาคม การใช้จ่ายแม่แลง ใช้สารเคมี และปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผลผลิตตกต่ำ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตย่ำแย่ ประกอบกับโรงเรียนราชานุเคราะห์เป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลในท้องถิ่นทุรกันดาร งบประมาณในการบริหารโรงเรียนมีอยู่อย่างจำกัด ต้องบริหารจัดการบนความขาดแคลนและขัดสน จึงทำให้ทางโรงเรียนต้องเร่งหามาตรการขับเคลื่อน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพและเต็มความสามารถเท่าที่คณะครูในโรงเรียนจะทำได้

โรงเรียนราชานุเคราะห์จึงมีแนวคิดที่จะจัดระบบการศึกษาเป็นโรงเรียนเพื่อชีวิต คือโรงเรียนที่จะต้องจัดระบบการศึกษาควบคู่ไปกับการจัดระบบชีวิตในรูปแบบของการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มทั้งความรู้ทางวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ ให้เด็กออกไปแล้วสามารถดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี แต่เหนือสิ่งอื่นใด ต้องเริ่มจากทำอะไรให้เด็กมีข้าวกิน แล้วทำอย่างไรให้เด็กอ่านออกเขียนได้ แล้วเรื่องอื่นๆ ค่อยตามมาทีหลัง

โรงเรียนเพื่อชีวิต ก้าวแรกสู่ทางรอด

“เราจะทำอะไรให้นักเรียนมีอาหารกลางวันกิน เราจะไปขอบริจาคจากใครก็ไม่ใช้หนทางแก้ไขปัญหาย่างถาวรได้ เราจะใช้แผ่นดินตรงนี้แหละเป็นที่ทำกิน เมื่อเด็กมีกินแล้ว เด็กก็ต้องเรียนหนังสือ”

เมื่อโรงเรียนได้วิเคราะห์สภาพปัญหาของเด็กนักเรียน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา มองปัญหาอย่างเข้าใจ และแสวงหาทางแก้ไขที่เป็นวิถีของการพึ่งตนเองเพื่อความยั่งยืนแล้ว ผู้บริหารและคณะครูจึงมีความคิดร่วมกันที่จะจัดทำโครงการเกษตรพึ่งตนเอง เพื่อสนับสนุนเป็นโครงการอาหารกลางวันขึ้น

เริ่มจากการปลูกผัก “ทำอะไรที่จะทำให้เด็กมีผักกินเป็นอาหารกลางวันในทุกวันได้” ครูวันดี ทองเลิศ หัวหน้างานหลักสูตร ตั้งคำถามให้ชวนคิดได้ดีทีเดียว

จากความพยายามดังกล่าว ทางโรงเรียนจึงใช้วิธีการปลูกพืชอายุสั้น เพราะสามารถดูแลง่ายและเก็บผลผลิตได้เร็ว ทางโรงเรียนได้ระดมความคิดของครูด้านการเกษตรว่าผักชนิดใดมีอายุการเพาะปลูกเท่าไร และจะทำอย่างไรให้เด็กมีผักกินเป็นอาหารกลางวันได้ทุกวัน

โรงเรียนจึงปลูกผักบุง ผักคะน้า และผักกาด ซึ่งผักคะน้าและผักกาดมีอายุการปลูก ๔ สัปดาห์ ส่วนผักบุงอายุ ๓ สัปดาห์ และจากแนวคิดที่ให้เด็กมีผักกินทุกวัน จึงมีการปลูกผักแต่ละชนิดในช่วงเวลาที่ต่างกัน เช่นถ้าจะปลูกผักกาดหรือผักคะน้า ในแต่ละแปลงของผักกาดและผักคะน้าจะปลูกห่างกัน ๑๕ วัน เพื่อให้ผักเจริญเติบโตไม่เท่ากัน ส่วนผักบุงที่มีอายุสั้นที่สุดก็จะมีวิธีการเด็ดเฉพาะยอด เพราะผักบุงสามารถถอยยอดได้อีก ส่วนผักอื่นๆ เช่น ถั่วฝักยาว ก็ปลูกแซมเพราะมีอายุการเก็บที่ยาวนาน เด็กก็จะได้กินผักต่างชนิดกันในเวลาเดียวกันและมีให้กินทุกๆ วัน

ในแต่ละครั้งทางโรงเรียนจะมีการถามความคิดเห็นของเด็กว่าเขาอยากกินผักอะไร หลังจากนั้นก็จะมาดูความเป็นไปได้ของอายุผัก การเก็บเกี่ยว ส่วนมากจะเป็นผักบุงฮ่องเต้ เด็กๆ จะชอบมาก เพราะนอกจากจะอร่อยแล้วผักบุงฮ่องเต้ยังมีน้ำหนักรวมเยอะ ขายได้ราคาดี ทำให้เด็กนักเรียนมีรายได้เพิ่มขึ้น

เด็ก ๑ คนจะมีแปลงผัก ๑ แปลง เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ จะมีแปลงปลูกผักบุงเป็นของตัวเอง ส่วนพี่ๆ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ จะรับผิดชอบการปลูกผักคะน้า ผักกาด เนื่องจากใช้ระยะเวลาและความใส่ใจในการดูแลมากกว่า ซึ่งในระบบการดูแลเรื่อง

การเพาะปลูก มีครูวันดี ทองเลิศ เป็นหัวหน้าทีม และมีครูประจำชั้นเป็นผู้ดูแลการเพาะปลูกอีกทีหนึ่ง

เมื่อถึงช่วงการเก็บเกี่ยวของพืชชนิดไหน เด็กก็จะเก็บผลผลิตที่ได้นำไปขายให้โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนก่อน ถ้าเหลือจากการนำไปทำเป็นอาหารกลางวันแล้ว จึงนำไปขายเป็นรายได้ส่วนตัว เด็กก็จะนำไปขายในตลาดชุมชน ซึ่งเด็กมักจะแบ่งรายได้เป็นสามส่วน คือ เก็บไว้เป็นทุนซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก เก็บไว้มอบทรัพย์สินกับธนาคารโรงเรียน และเก็บไว้ใช้จ่ายส่วนตัว

การเลี้ยงสัตว์ก็เช่นกัน ครูหาความรู้ในการเลี้ยงสัตว์ชนิดใดก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ดูถึงอายุในการเลี้ยงดูและสภาพอากาศที่เหมาะสมกับการเลี้ยง ซึ่งทางโรงเรียนเลือกเลี้ยงกบ และเลี้ยงปลาเป็นบางฤดูกาล การเลี้ยงกบก็ต้องเลือกฤดูที่บ่อกบไม่จำศีลถึงจะเลี้ยงได้ การเลี้ยงปลาจะไม่เลี้ยงในฤดูหนาวเพราะอากาศเย็น น้ำเย็นจัดปลาจะไม่สามารถเจริญเติบโตได้เต็มที่ จึงต้องเลือกเลี้ยงในฤดูร้อนและฤดูฝน

ตอนนี้ไม่เพียงแต่เด็กๆ มีอาหารกลางวันกินครบตามหลักโภชนาการ เด็กยังได้เรียนรู้วิธีการปลูกผัก วิธีการเลี้ยงสัตว์ มากไปกว่านั้นคือ เด็กได้เรียนรู้การพึ่งตนเอง และยังมียาได้ส่วนตัว เด็กได้เรียนรู้เรื่องการวางแผนการใช้จ่ายเงินในอนาคต รู้จักการออม และสามารถแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ลดปัญหาด้านเศรษฐกิจในครอบครัวอีกด้วย

๒

คุณธรรม

ก้าวสำคัญที่ต้องใส่ใจ

โดยปัญหาที่เด็กนักเรียนเป็นชาวไทยภูเขา เด็กจะมีคุณลักษณะแตกต่างจากเด็กทั่วไป โดยเฉพาะในเรื่องของศาสนา เรื่องของคุณธรรม ถ้าเขาไม่มีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจแล้ว การกระทำสิ่งใดๆ ก็ยาก โดยเฉพาะในเรื่องของคุณลักษณะที่เราคาดหวังว่าเด็กจะออกไปจะต้องเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมไทย

หลังจากที่ทางโรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหาคาความขาดแคลนด้านอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียนได้แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่โรงเรียนให้ความสำคัญและเน้นย้ำเป็นพิเศษคือเรื่องคุณธรรม เนื่องจากโรงเรียนมีเด็กจำนวนมากและมีปัญหาด้านต่างๆ มากมาย ทั้งจากการขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครอง ปัญหาด้านความสะอาด ปัญหาด้านอุปนิสัย ที่ต้องเน้นการอยู่รอดจนลืมเรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ดังนั้นคุณธรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการเด็กให้อยู่ร่วมกันได้ ซึ่งทางโรงเรียนได้กำหนดรูปแบบของคุณธรรมในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กนักเรียน ที่มีทั้งการรักษาความสะอาด ความมีระเบียบวินัย การรู้จักรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของตนเอง การมีสัมมาคารวะ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการช่วยเหลือผู้อื่น อันจะเป็นผลทำให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างดี

ทางโรงเรียนใช้วิธีการอบรมสั่งสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ฐานเรียนรู้เกษตรพึ่งตนเอง การปลูกผักเลี้ยงสัตว์ เป็นกิจกรรมฝึกคุณธรรมให้กับเด็กในเรื่องความอดทน ความขยัน การมีระเบียบวินัย การทำงานเป็นทีม

นอกจากนี้ยังมีเรื่องการสวดมนต์ นั่งสมาธิ กิจกรรมรณรงค์ของแคะพຽນที่ ทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และในกิจกรรมที่ช่วยน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน เกิดความสามัคคี ไม่เอาเปรียบกัน ช่วยแก้ไข้ปัญหาเรื่องพฤติกรรมเด็กได้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์อีกประการหนึ่งที่โรงเรียนพยายามปลูกฝังและให้ความสำคัญก็คือ เรื่องการรักษาความสะอาด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอันหนึ่งของนักเรียนที่นี่ ครูวณิชชา พรหมเมือง ครูชั้นอนุบาล ๑ เล่าให้ฟังว่า “เราต้องปลูกฝังเรื่องความสะอาดตั้งแต่เด็กเล็กๆ ตอนนี่ครูต้องอาบน้ำให้เด็กอนุบาลก่อนกลับบ้านทุกวัน แล้วต้องให้ผู้ปกครองเตรียมเสื้อผ้ามาให้เด็กเปลี่ยน ไม่อย่างนั้นเด็กกลับบ้านไปก็จะได้ไม่ได้อาบน้ำ พรุ่งนี้ก็จะมาโรงเรียนด้วยเสื้อผ้าชุดเดิม ต้องพยายามเปลี่ยนความคิดผู้ปกครอง ซึ่งทางโรงเรียนก็จะกำหนดวันที่ใส่ชุดนักเรียนต่างกิจกรรมกัน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ทั้งชุดกีฬา ชุดลูกเสือเนตรนารี ชุดประจำชนเผ่า ชุดเสื้อม่อฮ่อม และชุดนักเรียน ซึ่งเด็กก็ต้องเปลี่ยนเสื้อผ้ามาโรงเรียนทุกวัน และรักษาความสะอาดของร่างกายมากขึ้น”

ด.ญ.วราริ เตรียมพุง นักเรียนชั้น ม.๓ เล่าให้ฟังว่า “เมื่อก่อนมาโรงเรียนไม่ใส่กางเกง ไม่ใส่รองเท้า แต่ครูสอนว่ามาโรงเรียนต้องใส่รองเท้า ใส่กางเกง ใส่เสื้อผ้าให้สะอาด บอกให้ผู้ปกครองตัดเล็บมือเล็บเท้า ถ้าไม่อาบน้ำมาโรงเรียน ครูก็จะอาบน้ำให้เรา ทำให้เดี๋ยวนี้อ่างกายสะอาดมากขึ้น พ่อแม่ก็เข้าใจและรักษาความสะอาดให้เรามากขึ้น”

ด.ช.ฉัตรชัย แซ่กือ นักเรียนชั้น ม.๓ บอกว่า ได้ดูแลตัวเองเรื่องการอาบน้ำ แล้วก็ได้อาบน้ำเอง อาบน้ำให้ตัวเอง แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สะอาด ทำให้ไม่มีเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย ร่างกายก็ไม่สกปรกไม่เจ็บป่วย

ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมเพื่อบ่มเพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียนจึงเริ่มตั้งแต่ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑ - ป.๓) เน้นกิจกรรมสะอาดใจ สะอาดกาย ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีคุณธรรม ฝึกให้พึ่งตนเองให้ได้ รู้จักการออม รักษาความสะอาดของตนเอง แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สะอาด แบ่งเบาภาระผู้ปกครอง ครูต้องเป็นที่พึ่งให้เด็ก ด้วยการสร้างความอบอุ่น ช่วยดูแลนักเรียนแทนผู้ปกครองบางท่านที่ไม่สามารถดูแลเด็กนักเรียนได้

ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔ - ป.๖) เน้นเรื่องคุณธรรมน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกิจกรรมเรียนรู้ฐานเกษตรพึ่งตนเอง (ปลูกผักเลี้ยงสัตว์) มีความอดทน ขยัน การมีระเบียบวินัย การทำงานเป็นทีม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการปลูกพืชโดยไม่ใช้สารเคมี มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การศึกษาศิลปวัฒนธรรม การปักผ้า การแสดงของชนเผ่าต่างๆ ในกิจกรรมของยุวมัคคุเทศก์ เป็นต้น

ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑ - ม.๓) มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานครบทุกสาระแล้ว ยังมุ่งเน้นให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกันในตัวเองทั้งเรื่องอาชีพการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำยาอเนกประสงค์ การปักผ้าและกิจกรรมอื่นๆ เพื่อกลับสู่สังคมและท้องถิ่นได้อย่างมั่นคง

ก้าวต่อไปอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน

ภายหลังจากการจัดทำโรงเรียนเพื่อชีวิตและการปลูกฝังคุณธรรมโดยมีกิจกรรมต่างๆ เป็นตัวเดินให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติแล้ว ในปี ๒๕๔๙ โรงเรียนราชานุเคราะห์ได้น้อมนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสู่โรงเรียน โดยเน้นย้ำวิธีคิด ความเป็นเหตุเป็นผล การอธิบายสาเหตุของการทำกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนโดยใช้หลักการพึ่งตนเอง พุดง่ายๆ คือการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นทฤษฎีอธิบายกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนได้ทำมาแล้ว โดยเน้นถึงเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง เพื่อต่อยอด ปลูกฝังให้นักเรียนมีแนวคิดการพึ่งตนเอง และความพอเพียงที่จะอยู่ดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ในช่วงเริ่มต้นผู้บริหารจึงต้องมองให้ไกล และช่วยเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา ทั้งในส่วนของตัวครู ตัวหลักสูตรการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้บริหารต้องรู้ลึก รู้จริง จึงจะสามารถพาคณะครูและนักเรียนให้เข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

๓

จากใจผู้บริหารผสานปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียน

ผอ. มานะ พิริยพัฒน์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนราชานุเคราะห์ไม่ใช่การปลูกผักบนแปลงหรือการเลี้ยงสัตว์ เพราะสิ่งเหล่านั้นทำมาเกือบ ๑๐ ปีแล้ว แต่ทางโรงเรียนได้นำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาอธิบายว่าทำไมต้องปลูกผักกินเอง เพื่อจะได้ไม่ต้องซื้อผักที่อื่นกิน มีแผ่นดินอยู่ให้รู้จักคุณค่าของแผ่นดิน มีสายน้ำไหลผ่านให้รู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและทำการพึ่งตนเอง ทำให้เด็กนักเรียนต้องดูแลต้นผักกาด ๑ ต้น นักเรียนต้องดูแลแปลงผักแต่ละแปลงเหล่านี้เป็นแค่โรงละครหรือกลวิธีที่จะผสานเอาความรู้และคุณธรรม นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาให้เด็กได้เรียนรู้

จริงๆ แล้วโรงเรียนเพื่อชีวิต คือโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเกิดจาก *ปัญญา* กับ *วิชา* ที่เอามารวมกัน เพราะฉะนั้นการที่จะจัดการชีวิตคนหนึ่งคนจึงไม่ได้สอนเพียงแค่วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ แต่ถ้าจะสอนชีวิตคนหนึ่งชีวิตต้องมี กลไก เยอะแยะมากมาย แต่สิ่งหนึ่งที่จะขับเคลื่อนไปได้ คือการยึดถือเอาคุณธรรมเป็นที่ตั้ง ถ้าเด็กนักเรียนไม่มีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจแล้ว จะพัฒนาสิ่งอื่นใดก็คงจะสำเร็จได้ยาก

การผสมผสานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาในนโยบายหรือธรรมนูญของโรงเรียนก็จะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะสร้างวิสัยทัศน์การทำงานแก่คุณครูได้เป็นอย่างดี สมัยก่อนมีธรรมนูญโรงเรียนหรือแผนพัฒนาแบบ ๓ ปี ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ทางโรงเรียนต้องมาวิเคราะห์สภาพปัญหาของเด็กนักเรียน จึงจะสามารถตั้งวิสัยทัศน์ในการพัฒนาได้ตรงจุด ซึ่งปัญหาของนักเรียนโรงเรียนราชานุเคราะห์มีสารพัดปัญหา ดังนั้นทางโรงเรียนจึงเน้นที่จะบริหารจัดการปัญหาเร่งด่วนก่อนคือ คิดแก้ไขปัญหาทำอย่างไรให้เด็กมาโรงเรียน ถ้าเด็กมาโรงเรียนแล้ว ทำอย่างไรให้เด็กอ่านออกเขียนได้ ทางโรงเรียนจึงเน้นวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เนื่องจากเป็นวิชาที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนวิชาการด้านอื่นๆ ทางโรงเรียนจึงจัดอยู่ในลำดับต่อไป

ซึ่งพอนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาวิเคราะห์เจาะลึกแล้ว จะเห็นว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ข้างในธรรมนูญนั้นหมดเลย แต่ทางโรงเรียนต้องทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้จริงๆ เท่านั้นเอง อยู่ที่ว่าแต่ละโรงเรียนจะทำกิจกรรมหรือดำเนินการในรูปแบบใดให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนได้อย่างไร

เริ่มต้นที่ครู หัวใจสำคัญขยายสู่นักเรียน

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นในโรงเรียนได้อย่างสมบูรณ์แบบที่พูดคือ ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก จะต้องรู้ให้ลึก รู้ให้กว้าง แล้วทุ่มเทจริงจัง ให้เป็นอุดมการณ์อยู่ในสายเลือด ให้เป็นแบบอย่าง อย่างแรกต้องเป็นแบบอย่างให้กับตัวเอง อย่างที่สองทำเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนร่วมงาน คือบุคลากรในโรงเรียน แล้วอย่างที่สามคือ สร้างอุดมการณ์ร่วมกัน เดินไปด้วยกัน ต้องปลูกอุดมการณ์ของครูให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปอยู่ในลมหายใจเข้าออก ซึ่งต้องกระทำการอย่างต่อเนื่อง การสะสมประสบการณ์ อาจจะมีผิดพลาดบ้าง ดีบ้าง ล้มเหลวบ้าง แต่ต้องมีการประเมินและพัฒนาตนเองตลอดเวลา

โรงเรียนราชานุเคราะห์ได้มีขั้นตอนในการผลิตหัวเชื้อชั้นดีที่จะขยายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่นักเรียน โดยขั้นแรกครูต้องทำการบ้าน ครูต้องไปทำความเข้าใจกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนว่าคืออะไร แนวคิดหลักอยู่ตรงไหน แล้วค่อยเจาะเทคนิคการสอนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าแต่ละวิชาจะสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปช่วยเสริมในเนื้อหาได้อย่างไรบ้าง อีกทั้งครูต้องรู้จักตนเอง ครูต้องวิเคราะห์ตัวเองก่อน ต้องให้เกิดการประยุกต์ใช้กับตัวเอง แล้วครูจะมีแนวคิดไปด้วยกัน มีอุดมการณ์เดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน เมื่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่ในตัวครูแล้ว ตัวครูจะเป็นหัวเชื้ออย่างดีสู่นักเรียน

“ครูโรงเรียนราชานุเคราะห์เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กได้ในเรื่องของความพึงตนเอง ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ตัวครูเองวันหยุดเสาร์อาทิตย์ก็ไปรับจ้างพิเศษทำไร่ ทำสวน เมื่อมีผลไม่ต่างๆ ก็นำมาจำหน่ายที่โรงเรียน เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กได้เห็นเรื่องการอดออม ความขยัน อีกประการหนึ่งคือ ครูที่นี้จะไม่มีทะเลาะกัน ครูจะรับประทานข้าวด้วยกัน และมีกิจกรรมอะไรก็จะช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้แก่นักเรียนเห็นและซึมซับอยู่ตลอด”

ส่วนของการบริหารงานก็เช่นเดียวกัน เวลาบริหารงบประมาณก็ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมให้ครูทำเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะของครู เช่นให้ครูลงบริหารโครงการแต่ละโครงการเอง โดยนำเจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่พัสดุและครูแต่ละช่วงชั้นมาบริหารจัดการงบการสอนเอง โดยใช้งบ ๑๐,๐๐๐ บาท ครูต้องวิเคราะห์และประเมินว่าตอนนี้มีกระดาษอยู่เท่าไร ปากกา อุปกรณ์การสอนอยู่เท่าไร และจะซื้ออะไรบ้าง ให้ใช้อย่างมีเหตุผลและเพียงพอต่องบประมาณที่มีอยู่ ซึ่งแรกๆ ครูทำไม่ได้ ได้แต่กระดาษ แต่สีและปากกาไม่ได้ ต้องฝึกให้บริหารโครงการเอง เป็นกลยุทธ์ในการสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการ ซึ่งถ้าครูสามารถประยุกต์ใช้ความพอเพียงสู่วิถีชีวิตและการทำงาน การเรียนการสอนได้แล้ว ครูไม่ต้องไปนั่งสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงก็ได้ แต่ทำให้เด็กเห็นแล้วเด็กจะซึมซับและรับรู้เรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ

บูรณาการสู่การเรียนรู้การสอน

การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการสู่การเรียนรู้ การสอนให้เด็กนักเรียนสามารถเข้าใจอย่างถ่องแท้เป็นเรื่องของวิธีการ กลยุทธ์ และเทคนิคที่ครูต้องเป็นผู้ถ่ายทอดซึ่งทางโรงเรียนได้ยึดถือและปฏิบัติในการสอนเรื่องคุณธรรมและการพึ่งตนเองอยู่แล้ว เพียงแต่เพิ่มการให้คุณค่าและการอธิบายความหมายไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งก็เป็นเรื่องเดียวกัน

ครูศศิวิมล ทะปัญญา ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ เล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนแต่ละสาระจะมีการประเมิน KAP (การประเมินผลการเรียนรู้) เด็กต้องมีความกระตือรือร้น สนใจ เรียน มีความตั้งใจเรียน ซึ่งตัวชี้วัดในการประเมินคือนักเรียนจะต้องมีความสนใจ ความตั้งใจ เมื่อทางโรงเรียนได้เพิ่มปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามา ก็เอาตัวชี้วัดที่ว่า นักเรียนมีความรู้ มีเหตุผล มีความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันอย่างไร เข้าไปสอดแทรก โดยจัดแบ่งคะแนนการประเมินตรงส่วนนี้ไว้ ๒๐ เปอร์เซ็นต์

โรงเรียนราชานุเคราะห์ที่มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของแต่ละช่วงชั้นเป็นตัวกำหนดเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลเข้าไปสู่แต่ละวิชาซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิธีการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงจะเริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปี ๒๕๔๔ แล้วก็มีวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ของแต่ละสาขาวิชาว่ามีมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้อย่างไร เสร็จแล้วจึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระมาตรฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นต่างๆ ที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

หลังจากนั้นจึงมาทำมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงรายปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เมื่อได้มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละชั้นปีแล้วจึงมากำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง และจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้

ตัวอย่างการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับชั้น ป.๒ ได้จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ *ชีวิตสดใส พอใจเศรษฐกิจพอเพียง* และจัดเป็นแผนจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กในเรื่อง *บ้านน่าอยู่* ที่ต้องการให้เด็กสามารถทำความสะอาดบ้านได้อย่างถูกต้องปลอดภัย

ทำให้เกิดความสะอาด เป็นระเบียบ โดยจะมีสื่อการสอนคือ เพลงบ้านน่าอยู่ และอุปกรณ์การทำความสะอาดบ้าน

โดยชั้นแรก ครูจะนำเพลงบ้านน่าอยู่มาให้เด็กเรียนอ่านเนื้อเพลงและฝึกร้องเพลงตามครู เสร็จแล้วให้นักเรียนร้องเพลงพร้อมทำท่าประกอบเพลง เพื่อให้เด็กเรียนจดจำเนื้อเพลงได้ หลังจากนั้นจึงตั้งคำถามเกี่ยวกับเนื้อเพลงแล้วให้นักเรียนช่วยตอบว่า ใคร (เด็กทุกคน) ทำอะไร (ช่วยกันทำความสะอาด) ที่ไหน (ที่บ้าน) ทำอย่างไร (ปัดกวาดบ้าน) และผลเป็นอย่างไร (บ้านสะอาดน่าอยู่)

ภายหลังจากสรุปเนื้อหาจากเพลงแล้ว ครูจะให้นักเรียนได้เล่าประสบการณ์ทำความสะอาดบ้านตลอดจนความรู้สึกที่นักเรียนได้ช่วยแบ่งเบาภาระในครอบครัว จากนั้นครูจะนำอุปกรณ์ทำความสะอาดบ้าน เช่น ไม้ขนไก่ ไม้กวาดหยากไย่ ไม้กวาดดอกหญ้า ที่ตักขยะ ถังขยะ ถังน้ำ ไม้ถูพื้น และผ้าขี้ริ้วมาให้นักเรียนดูพร้อมทั้งให้นักเรียนบอกชื่อและประโยชน์ของอุปกรณ์แต่ละชิ้น ซึ่งเด็กนักเรียนบางคนอาจจะไม่รู้จักรูปกรณ์บางชนิด ไม่รู้จักประโยชน์และวิธีใช้งาน ครูก็จะต้องให้ความรู้เสริมถึงวิธีการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดตลอดจนสาธิตการทำมาสะอาดอย่างถูกวิธี

ขั้นตอนสำคัญสุดท้ายคือ การวางแผนทำความสะอาด โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพห้องเรียนว่ามีสภาพสกปรกอย่างไร ควรใช้อุปกรณ์ชนิดใดทำความสะอาด และควรทำความสะอาดอย่างไร แล้วให้นักเรียนแบ่งกลุ่มวางแผนการทำมาสะอาดกลุ่มละ ๑ ห้อง โดยแหล่งที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ก็จะเป็นทั้งห้องเรียน ห้องสมุด ห้องพักรู และบ้านของนักเรียนเอง

จากแผนการเรียนรู้เรื่องบ้านน่าอยู่สามารถสอนให้เด็กเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓ หัวง ๒ เงื่อนไข ได้ดังนี้

ความพอประมาณ นักเรียนได้สำรวจสภาพบ้านของตนเอง ได้รู้จักเครื่องมือทำความสะอาด ได้รู้ความสามารถของตัวเองว่าสามารถช่วยเหลือครอบครัวทำความสะอาดบ้าน โดยการปัด กวาด เช็ด ถู

ความมีเหตุผล นักเรียนได้ช่วยทำความสะอาดบ้าน เป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัว รู้วิธีทำความสะอาดบ้านอย่างถูกสุขอนามัย รู้ว่าอุปกรณ์ไหนใช้ทำความสะอาดสิ่งสกปรกแบบใด ทำให้บ้านน่าอยู่ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี นักเรียนมีความสามารถรักษาความสะอาดของที่อยู่อาศัยได้ และสามารถรักษาความสะอาดของทุกสถานที่ได้ และมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนช่วยครอบครัวทำความสะอาดบ้าน

เงื่อนไขความรู้ นักเรียนมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของที่อยู่อาศัย และสามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

เงื่อนไขคุณธรรม นักเรียนมีความรับผิดชอบ ชยัน อดทน ฝึกทำตนให้เป็นประโยชน์กับครอบครัว

เหล่านี้เป็นหลักสูตรการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้ากับความรู้ความเข้าใจ และบริบทของนักเรียนให้มากที่สุด

ตัวอย่างในการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ครูจะพยายามยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันสอดแทรกไปในเนื้อหาการสอน เช่น มีเงินอยู่ ๑๐ บาท ใช้ไป ๕ บาท เหลืออีก ๕ บาทก็บอกนักเรียนให้เก็บเอาไว้ออม โดยสอนด้วยเหตุและผลที่ว่าหากวันไหนที่นักเรียนไม่ได้เอาเงินมา วันข้างหน้าก็เอาเงินมาใช้ได้ ก็เป็นการสอนเรื่องการออมและการสร้างภูมิคุ้มกันไปในตัว มีการสร้างโจทย์และชวนให้เด็กคิดตามไปเรื่อยๆ สอนเชื่อมโยงไปจนถึงชุมชน เช่น ถ้าใครมีขนมก็แบ่งให้เพื่อนกิน วันไหนเราไม่ได้เอาเงินมา เพื่อนก็จะนึกถึงเรา ก็จะแบ่งขนมให้เรา เหมือนในชุมชนมีการแบ่งปันให้เพื่อนบ้าน บ้านหนึ่งหลังก็จะทำแกงหนึ่งหม้อ ถ้าแบ่งปันกันเราก็จะได้กินอาหารหลายอย่าง ทำให้เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในโรงเรียนและชุมชน

ครูจะพยายามสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปในสาระความรู้และพฤติกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน ถ้าเป็นนอกห้องเรียน หากเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่

สมควรก็จะมีคำกล่าวตักเตือน และสอนคุณธรรม ตัวอย่างเช่น ถ้าเด็กไปกินข้าวแล้วไม่ต่อแถวให้เป็นระเบียบก็จะได้กินช้า เพราะฉะนั้นเด็กนักเรียนต้องต่อแถวให้เป็นระเบียบ แล้วก็มีหน้าที่ต้องเสียสละให้ห้อง คอยตักแกงให้ห้องก่อน เราก็แทรกเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า การช่วยเหลือผู้อื่น ดูแลผู้ที่ด้อยกว่า เหมือนระบบพี่ดูแลน้อง

หากกล่าวถึงระบบพี่ดูแลน้องของโรงเรียนราชานุเคราะห์ ได้มีการให้พี่มาสอนหนังสือน้อง โดยเฉพาะพี่ที่เรียนหนังสือเก่งๆ มาช่วยสอนน้องที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือเด็กพิเศษ ซึ่งทางโรงเรียนมีเด็กพิเศษอยู่เยอะมาก เนื่องจากเด็กจะสามารถสื่อสารภาษาและความหมายกันได้เร็วกว่า บางครั้งครูเองก็ไม่สามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นได้ และบางทีการใช้ภาษากลางเด็กก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง ต้องใช้ล่ามอีกทีหนึ่ง

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

นอกจากการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดแทรกไปในกระบวนการเรียนการสอนแล้ว กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนซึมซับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้และสัมผัสผลจากประสบการณ์ตรง เข้าใจความเป็นเหตุความเป็นผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเด็กนักเรียนได้ดี

กิจกรรมที่ส่งเสริมการพึ่งตนเองของนักเรียน ให้เด็กรู้จักตัวเองอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีอะไรก็ได้ที่ใกล้ตัวให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรพึ่งตนเองที่โรงเรียนได้ปฏิบัติเป็นพื้นฐานเพื่อให้เด็กมีอาหารกลางวันกินทุกวันแล้ว ยังมีการพัฒนาด้านอาชีพ ทั้งด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทำน้ำยาอเนกประสงค์ การปักผ้าตามลวดลายดั้งเดิมของชนเผ่าม้ง การเป็นยุวมัคคุเทศก์ และเรื่องการอบรมทรัพยากรกับธนาคารโรงเรียนเพื่อสร้างนิสัยการออม และสร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง

กิจกรรมการทำน้ำยาอเนกประสงค์ จะเป็นรุ่นพี่ ม.๑ - ม.๓ ช่วยกันทำได้โดยที่น้ำยาอเนกประสงค์สามารถช่วยในเรื่องทำความสะอาด ไม่ว่าจะเป็นน้ำยาล้างจาน หรือน้ำยาล้างห้องน้ำ ซึ่งทางโรงเรียนมีการแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทุกชั้นหมุนเวียนรับผิดชอบทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน โดยเฉพาะบริเวณห้องน้ำ ในเมื่อทุกชั้นปีต้องได้ใช้น้ำยาล้างห้องน้ำอยู่แล้ว ค่าใช้จ่ายต่อปีในการชื้อน้ำยาล้างห้องน้ำจึงเยอะมาก ทางโรงเรียนจึงคิดหาทางทำน้ำยาอเนกประสงค์ขึ้นเอง เน้นย้ำความพอเพียงโดยที่ไม่ต้องไปซื้อจากร้านค้า โดยได้

รับความร่วมมือจากสำนักงานเกษตรที่สูงมาให้ความรู้อบรมการทำน้ำยาอเนกประสงค์ อีกทั้งในชุมชนมีวัตถุดิบในการทำน้ำยาอเนกประสงค์เช่นมะกรูดอยู่แล้ว จึงทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก

ครูวันดี ทองเลิศ เล่าว่า น้ำบุนพื้นที่สูงค่อนข้างเป็นต่าง ทำให้ห้องน้ำต่างๆ เป็นหินปูนเยอะ ที่ผ่านมาจากโรงเรียนต้องซื้อน้ำยาล้างห้องน้ำเยอะมาก แต่พอนักเรียนทำน้ำยาอเนกประสงค์ได้เองทำให้ประหยัดได้เยอะ หลังจากนั้นจึงมีการพัฒนาน้ำยาอเนกประสงค์เป็นน้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่มใช้กันเองในโรงเรียนและนำไปใช้ในชุมชนของนักเรียนอีกด้วย

กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนอีกกิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจคือ การปักผ้าลายชาวเขา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน เด็กชนเผ่าม้งจะมีฝีมือทางการปักผ้ามาจากครอบครัวอยู่แล้ว ครูผู้ดูแลรับผิดชอบเพียงแต่มาเติมเต็มด้านการใช้สีสันทน ปกติเด็กจะปักขายเป็นชิ้นๆ แต่ไม่ได้ประยุกต์เป็นกระเป๋า ผ้าเช็ดหน้า กระเป๋าโทรศัพท์ ทางโรงเรียนได้พัฒนารูปแบบและประยุกต์ด้านการใช้สีสันทน จนสามารถจัดทำเป็นของที่ระลึกและจำหน่ายตามงานต่างๆ ได้ดี ชิ้นงานปักจะขายชิ้นละ ๒๐ บาท ถ้าขายได้เด็กจะเก็บไว้เป็นเงินทุนชิ้นละ ๑๐ บาท เพื่อนำไปเป็นทุนซื้ออุปกรณ์ปักผ้าต่อไป ส่วนอีก ๑๐ บาทเด็กก็จะเก็บออมไว้ใช้จ่ายส่วนตัว

กิจกรรมการฝึกเด็กให้มีความสามารถในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ (นักเรียนชั้น ม.๑ - ม.๓) เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่เชื่อมโยงให้เด็กมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เนื่องจากเป็นพื้นที่บ้านสิบสองพัฒนา ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม ทั้งภูลังกา โครงการหลวงฯ และการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนเผ่าซึ่งก่อนที่เด็กนักเรียนจะเป็นยุวมัคคุเทศก์ได้นั้นต้องผ่านการอบรมทั้งด้านความรู้ในเรื่องถิ่นที่อยู่ของตนเอง ประวัติชุมชน สถานที่ท่องเที่ยว รู้จักต้นไม้ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ และรู้จักที่จะเรียบเรียงสื่อสารออกมาเป็นคำพูด เด็กนักเรียนจะได้ฝึกการต้อนรับแขกผู้มาเยือน ทั้งฝึกการพูด และมีการแสดงของชนเผ่า ทำให้เด็กมีรายได้ระหว่างเรียน และที่สำคัญเด็กมีความกล้าแสดงออก รักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน

ด.ญ.วรวารี เตรียมพยุง นักเรียนชั้น ม.๓ เล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนตอนอยู่ชั้น ป.๔ เข้าชมรมการแสดงศิลปวัฒนธรรม ตอนนี้อยู่ ม.๓ เข้าชมรมยุวมัคคุเทศก์ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้และสถานที่ท่องเที่ยวโดยมีครูมาแนะนำ และได้รับหน้าที่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวของโครงการหลวงฯ บ่อยๆ ทำให้มีรายได้พิเศษระหว่างเรียน

ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งหลายเหล่านี้ ต้องดูความพร้อมของนักเรียน ดูความสามารถและทักษะที่นักเรียนมีอยู่ ครูมีส่วนสำคัญในการมองความสามารถของเด็กแต่ละคน แล้วส่งเสริมกิจกรรมการพึ่งตนเองให้กับเด็ก สอนให้เด็กเรียนรู้และรู้จักความสามารถของตนเองอย่างมีเหตุผล

ครูมนัด คำถิ่น ครูกิจกรรมนักเรียนได้ถ่ายทอดให้ฟังว่า ครูต้องรู้จักนักเรียนเป็นอย่างดี รู้จักว่าใครชอบอะไร ถนัดการเรียนรู้แบบไหน สามารถพัฒนาไปในทิศทางใด แล้วทำการส่งเสริมอย่างเต็มที่ เช่น เก่งด้านการเล่นกีฬา การแข่งขันแอโรบิก เก่งเรื่องภูมิปัญญา การปักผ้า การเป็นยุวมัคคุเทศก์ โดยที่โรงเรียนจะมีระบบดูแลเด็ก ซึ่งครูจะได้เข้าไปเยี่ยมเยียนนักเรียนถึงที่บ้าน เห็นสภาพความเป็นอยู่ ความสนใจของเด็กทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ซึ่งหากพบว่าเด็กนักเรียนมีปัญหา ก็จะจัดระบบช่วยเหลือดูแล ส่วนใครที่มีความเก่ง ความถนัดทางโรงเรียนก็จะคัดกรองเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อที่จะส่งเสริมความสามารถโดยการหาครูที่มีความรู้มาสอน ให้เด็กมีโอกาสและได้เรียนรู้ เช่น ยุวมัคคุเทศก์ และการแสดง

ศิลปวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เหล่านี้ทำให้เด็กสามารถพึ่งตนเอง มีรายได้ระหว่างเรียน และเกิดความมั่นใจในตนเอง

“เด็กที่มาอยู่ตรงนี้มี ความกล้าแสดงออก สามารถพูดคุยต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ และแสดงออกไปอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่มีแล้วอาการรังหวั่นคนแปลกหน้าเหมือนแต่ก่อน” ครูมนัดกล่าว

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่งที่เป็นกลไกเชื่อมกิจกรรมการพึ่งตนเอง ทั้งหลายเหล่านี้ คือ ธนาคารโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งในการทำให้เด็กสามารถเก็บออมเงินเพื่อใช้ในอนาคตได้

ครูชฎาพร สูงปานเขา ผู้ดูแลโครงการธนาคารโรงเรียนเล่าให้ฟังว่า โรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการประหยัด การออม เริ่มตั้งแต่ส่งเสริมให้มีการออมในห้องเรียน ผักเงินกับครูตั้งแต่กระปุกออมสินที่เป็นไม้ไผ่จนปรับปรุงเป็นธนาคารโรงเรียนในปี ๒๕๕๐ โดยการสนับสนุนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภอปง จังหวัดพะเยา

รายได้ของนักเรียนได้มาจากการปลูกผักขาย เพราะเด็กทุกคนจะมีแปลงผัก ๑ แปลง หรือจากกิจกรรมพัฒนาอาชีพด้านอื่นๆ เมื่อเด็กมีรายได้เขาก็จะแบ่งเป็นสามส่วน คือไว้เป็นทุนหมุนเวียน ไว้ใช้จ่ายจำเป็น ที่เหลือจะเป็นการออม ซึ่งส่วนการออมเด็กก็จะมาฝากไว้ที่ธนาคารโรงเรียน ดังนั้นเด็กทุกคนจะมีสมุดบัญชีเงินฝากเป็นของตัวเอง ครูจะมีการสังเกตได้จากตัวเลขในบัญชีธนาคารของนักเรียนที่จะเพิ่มขึ้นทุกปี นักเรียนบางคนมีเงินฝากหลายพันบาท ในปี ๒๕๕๐ ธนาคารได้รวมยอดเงินฝากทั้งหมดรวมทั้งครู ปรากฏว่ามีจำนวนเงินทั้งสิ้นสามหมื่นกว่าบาท ดังนั้นธนาคารโรงเรียนจึงเป็นตัวส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักการออม รู้จักประหยัด มีความพอประมาณในการใช้เงิน ได้รู้จักวางแผนการ มีเหตุผลในการใช้เงิน และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตัวเองในอนาคต

เด็กชายฉัตรชัย แซ่ก๊อ บอกว่า “มาเรียนที่นี่มีความสุข ได้รู้จักเพื่อนเยอะ ได้ความรู้ ครูสอนเกี่ยวกับธนาคารโรงเรียน สอนให้เรา รู้จักการออม ผมเอาเรื่องการออมเงินและการปลูกผักไปใช้ที่บ้าน แล้วผมก็ได้สอนน้องด้วย”

เด็กหญิงวารวิตรี เตริยมพุง บอกเล่าด้วยความภาคภูมิใจเรื่องเงินออมของตนเองว่า “หนูเก็บออมรายได้จากที่เป็นยุวมัคคุเทศก์ไว้กับธนาคารโรงเรียน ออมไว้ซื้ออุปกรณ์การเรียน พ่อแม่ไม่ต้องซื้ออะไรให้หนูเลย หนูเอาเงินออมของหนูไปซื้อรองเท้า ซื้อชุดนักเรียนเอง”

การเรียนรู้ของครู

ภายหลังจากได้นำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาปรับประยุกต์ใช้ในระบบการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน ผลผสมผสานกับหลักการพึ่งตนเองและการเป็นโรงเรียนเพื่อชีวิต ทำให้ครูเกิดความภาคภูมิใจ เกิดการเรียนรู้หลากหลาย เป็นข้อคิดและเป็นกำลังใจในการทำหน้าที่ครูของเด็กชายขอบ ดังเสียงสะท้อนการเรียนรู้ดังนี้

“...อยู่โรงเรียนนี้มา ๑๔ ปี เมื่อก่อนเด็กไม่มีสัมมาคารวะ แต่งกายไม่สะอาด เดี่ยวนี้เด็กพัฒนาไปเยอะมาก แต่งกายสะอาดขึ้น เคารพครูอาจารย์ รุ่นพี่ ที่สำคัญมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเพื่อนและช่วยเหลือครู พี่ช่วยเหลือน้อง ภาคภูมิใจที่สามารถพัฒนาเด็กได้ดีจนถึงระดับนี้ได้..”

(ครูศศิวิมล ทะปัญญา)

“...การปรับประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน ทำให้ได้ปรับ ได้พัฒนาตัวเอง ได้ลองผิดลองถูก ส่วนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ตัวนักเรียนจะเป็นตัวชี้วัดว่าเรามาถูกทางหรือเปล่า ถ้าเด็กไม่เอาด้วย หรือถ้าไม่ได้ผลก็ปรับกิจกรรมใหม่ พอได้เรียนรู้ ได้ต่อยก้า ซ้ำเติม ซึมซับ เด็กจะรู้หน้าที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กเอง”

(ครูวันดี ทองเลิศ)

“...นำแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับครู ครูต้องมีคุณธรรม ในความเป็นครู เมื่อเห็นเด็กมีปัญหา โดยเฉพาะหลายครอบครัวผู้ปกครองไปอยู่เรือนจำ ไม่มีใครดูแล ครูต้องดูแลเรื่องการเรียน อุปสรรคการเรียนต่างๆ ให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเอง อยู่ได้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยดูแลให้ความช่วยเหลือ ปลูกฝังให้เด็กแบ่งปันให้แก่ผู้อื่น ใ้ รู้จักว่าตัวเองมีคุณค่า เมื่อเด็กรู้ว่าตนเองมีคุณค่าเขาก็อยากจะช่วยเหลือผู้อื่นได้ภาคภูมิใจ นักเรียนมีสัมมาคารวะ เมื่อก่อนเห็นครูแล้วอาย ตอนนี้ภูมิใจมาก ขับรถเข้ามาในโรงเรียน เด็กยกมือไหว้ มันอึดอัดใจว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เราปลูกฝังมา อีกอย่างคือภูมิใจที่สามารถพา เด็กบนดอยกลับบ้านมาเด็กในเมืองได้ พาเด็กไปแข่งฟุตบอลเราก็ชนะ เด็กแข่งเต้น แอโรบิกเป็นตัวแทนเขตเราก็ชนะ”

(ครูมนัด คำถิ่น)

“แต่ก่อนมีความรู้สึกที่ว่านักเรียน ‘หลังเขา’ ยากแก่การพัฒนาให้เขาก้าวไปสู่จุดที่ ให้สังคมยอมรับ วันนี้เราทำได้ จากความมุ่งมั่นของคณะครูทุกคน อบรมสั่งสอนทุกอย่าง นำ คุณธรรมเข้ามาหลายๆ อย่างตั้งแต่มาโรงเรียนถึงเลิกเรียน มีกิจกรรมที่เราสอดแทรกเข้าไป กิจกรรมสร้างความรักความสามัคคี ความห่วงหาอาทร แล้วนักเรียนก็ถ่ายทอดจากรุ่นพี่สู่ รุ่นน้อง ถ้าเราทำทุกวัน นักเรียนก็จะพัฒนาและเรียนรู้อย่างมีความสุข นำคุณธรรมที่มีในตัว เขาสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน...จิตวิญญาณของความเป็นครู การพัฒนาคนที่ยั่งยืนที่สุดต้อง พัฒนาที่จิตใจ โดยเฉพาะเรื่องคุณธรรม อย่าพัฒนาเฉพาะ ไอคิว (ความรู้) ถ้ามี อีคิว (ความฉลาดด้านอารมณ์) นำหลักคุณธรรมมาพัฒนาจนเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เขาจะสามารถพัฒนา ประเทศชาติ ไม่สร้างภาระให้กับสังคม และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า”

(ครูขวัญใจ เมฆสุวรรณ)

ครูศศิวิมล ทะปัญญา ยังฝากถึงเพื่อนครูอีกว่า ครูต้องมีใจรัก และใช้คุณธรรม เข้าไปในการแก้ปัญหา ลำคัญที่สุดคือใจต้องรักด้วย ถ้าเห็นแล้วว่าเด็กเรามีปัญหา ต้องนำ เอาคุณธรรมและความมีเมตตาไปใช้กับเด็ก โดยเฉพาะกับเด็กชายขอบที่ต้องให้โอกาสและ อบรมสั่งสอนให้เขาเข้าใจในสภาพบริบทแวดล้อมในชุมชนและสังคม

ก้าวอย่าง..อย่างมั่นคง ดอกผลของความทุ่มเท

จากกล่าวได้ว่าโรงเรียนราชานุเคราะห์เป็นโรงเรียนที่ทุกคนมาแล้วมีความสุข มีความพึงพอใจ สามารถอยู่กันด้วยสันติ ใช้เหตุใช้ผล เป็นโรงเรียนแห่งสันติภาพ ตัวผู้บริหาร ก็มีความสุขในการทำงาน ตัวครูเองก็ทำงานเป็นทีมเป็นกลุ่มก้อน แล้วก็รักโรงเรียน อุทิศ เวลาทุ่มเทกับการทำงาน ส่งผลให้เด็กนักเรียนเรียนอย่างมีความสุข โดยจะเห็นได้จากการ แสดงออกของนักเรียนและกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน เด็กจะคงสภาพรับอะไรที่เป็นสิ่งดีๆ เข้ามา สามารถที่จะอยู่ร่วมกัน เด็กจะมีอีกสักกี่มากน้อยก็ไม่มีปัญหาที่โรงเรียน โดยเฉพาะ ผู้ปกครองมีความไว้วางใจ ฝากความหวังอนาคตของลูกไว้กับโรงเรียนได้ทั้งหมด

นายดู๋ ชลปิติยานนท์ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ปกครองนักเรียนเผยความในใจว่า ถ้าไม่มี โรงเรียน เด็กๆ ก็จะไม่มีความรู้ ประทับใจครูทุกคน ครูทุกคนทำงานดี ลูกหลานผมเข้าเรียน ที่นี้หมด ลูกกลับมาก็มาทำความสะอาดบ้าน ช่วยล้างจานชาม ทำให้หมู่บ้านสะอาดขึ้น ตอนนี้โรงเรียนมีงานอะไรผู้ปกครองจะไปช่วยตลอด ไปช่วยกันพัฒนาโรงเรียน

นางศรี ศรีไพรเงิน บอกว่ามีลูกผู้หญิง ๒ คน ผู้ชาย ๑ คน ให้เข้าโรงเรียนนี้หมดเลย ครูสอนดี สอนให้ลูกนิสัยดี มีความรู้อ่านออกเขียนได้ ประทับใจที่ครูสอนปลูกผักเลี้ยงสัตว์ ครูสอนแบบนี้ลูกก็ทำได้หลายอย่าง วันหยุดก็ไปช่วยพ่อแม่ทำไร่ทำการเกษตร

นายจงเฮ้อ แซ่ซ่ง กล่าวเสริมอีกว่า โรงเรียนสอนดี สอนให้ลูกมีความรู้มากขึ้น ลูกตั้งใจเรียน และเป็นตัวแทนนักเรียนไปแข่งขันประกวดต่างๆ ก็ได้รับรางวัลบ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ก็มีความเก่งและมีความฉลาดขึ้น

นอกจากผู้ปกครองนักเรียนจะไว้วางใจฝากอนาคตบุตรหลานไว้ให้กับโรงเรียนและร่วมมือกันพัฒนาตัวนักเรียนและพัฒนาโรงเรียนไปพร้อมๆ กันแล้ว ยังมีหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมพัฒนาและให้ความร่วมมือ ให้ความอนุเคราะห์แก่โรงเรียนราชานุเคราะห์อีกหลายหน่วยงาน ดังนี้

- ธกส. สาขาปาง ให้ความรู้เรื่องการออมทรัพย์ ธนาคารโรงเรียน
- โครงการหลวงบึงคำให้การอนุเคราะห์พันธุ์พืชผักที่ปลูกในโครงการเกษตรพึ่งตนเอง
- ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาเกษตรบนพื้นที่สูง สนับสนุนไม้ดอกไม้ประดับ และอบรมการทำน้ำยาอเนกประสงค์และปุ๋ย
- สำนักงานปศุสัตว์ ให้ความรู้ด้านการเกษตร และอนุเคราะห์วัสดุอุปกรณ์การเกษตร และพันธุ์สัตว์
- วิทยาลัยเกษตร พะเยา ให้ความรู้ด้านการเกษตรและวัสดุอุปกรณ์
- มูลนิธิศุภนิมิต สนับสนุนทุนการศึกษานักเรียน
- อบต.ผาซำน้อย สนับสนุนงบเกษตรพึ่งตนเอง

เงื่อนไขความสำเร็จ ณ วันนี้ คณะครูต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า การมองปัญหาให้เป็นภาพเดียวกันแล้วให้เกิดแรงบันดาลใจ เกิดแรงระเบิดจากภายใน พร้อมกันที่จะแก้ไข ปัญหาไปด้วยกัน เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ หากคณะครูมองปัญหาให้เป็นเรื่องเล็ก แล้วมีหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จะเอาเข้าไปจัดการปัญหานั้นเหมือนกัน โรงเรียนราชานุเคราะห์ก็คงจะสามารถเป็นที่พึ่งให้แก่ชุมชนมั่งบ้านสืบสองพัฒนา และพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างยั่งยืน

นายอวยชัย รัตนแพทย์ ศึกษานิเทศก์ สพท.พะเยาเขต ๒ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการของโรงเรียนราชานุเคราะห์ไว้ว่า “ได้เห็นการพัฒนาของโรงเรียนเป็นเส้นขึ้นตลอด ที่นี้มีการทำงานเป็นหนึ่งเดียว ผู้บริหารวางนโยบาย คณะครูมองเป้าหมายเดียวกันในการทำงาน ทุกคนมองเป้าหมายเดียวกันคือนักเรียน จากเดิมผลสัมฤทธิ์การศึกษาที่นี้จะค่อนข้างต่ำ และเด็กนักเรียนจะขาดเรียนบ่อย เป็นปัญหาปกติของโรงเรียนชายขอบ แต่โรงเรียนราชานุเคราะห์สามารถจัดการปัญหาเหล่านี้ได้หมดแล้ว”

ณ วันนี้ เมื่อพูดถึงโรงเรียนราชานุเคราะห์ หลายคนในจังหวัดพะเยาคงรับรู้ถึงความสำเร็จขั้นหนึ่งในการเป็นต้นแบบของโรงเรียนชายขอบหลายโรงเรียน และยังเป็นโรงเรียนเพื่อชีวิต โรงเรียนคุณธรรม และสถานศึกษาพอเพียงของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ตำบลผาซำน้อยก็ยอมรับให้โรงเรียนราชานุเคราะห์เป็นโรงเรียนศูนย์ของตำบล เป็นศูนย์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เหล่านี้เป็นผลพวงมาจากความร่วมมือร่วมใจทั้งของฝ่ายบริหาร คณะครู นักเรียน และผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ตลอดจนหน่วยงานที่ให้ความอนุเคราะห์แก่โรงเรียน จึงเกิดความผสมผสานอย่างลงตัวและเกาะเกี่ยวกันไป

ก้าวต่อไป ไม่หยุดฝัน

ณ วันนี้ มีหลายโรงเรียนและหลายหน่วยงานได้มาศึกษาดูงานที่โรงเรียนราชานุเคราะห์ ด้วยเห็นแบบอย่างทั้งตัวผู้บริหาร ตัวครู ตัวกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนความเก่งและความมีชื่อเสียงของนักเรียนชายขอบที่มีความสามารถในระดับเขตหรือระดับจังหวัด

ทางโรงเรียนมีแนวทางในการขยายผลการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงต่อชุมชนและหน่วยงาน เสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้วยการนำระบบธนาคารชุมชนและสหกรณ์ร้านค้าลงสู่ชุมชน อีกทั้งขยายผลนำแนวคิดการพึ่งตนเองหรือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ในระดับโรงเรียนเครือข่ายและระดับกลุ่มโรงเรียน

แต่ในขณะเดียวกัน ทางโรงเรียนยังคงต้องรักษามาตรฐานเหล่านี้เอาไว้ ซึ่งเป้าหมายใหญ่อยู่ที่ตัวเด็กนักเรียนให้มีพร้อมทั้งวิชาการ วิชาชีพ วิชาชีวิต และดำรงตนอยู่ได้ด้วยคุณธรรมและการพึ่งตนเอง ซึ่งเทคนิคและวิธีการตลอดจนหลักสูตรก็ยังคงพัฒนาต่อไปให้ดียิ่งๆ ขึ้น สิ่งที่ทางโรงเรียนยังต้องการเพิ่มพูนความรู้ให้มีความชัดเจนมากขึ้นคือ

- หลักสูตรการเรียนการสอน บูรณาการอย่างไรให้ได้อย่างเป็นระบบทั้ง ๘ สาระวิชา
- เกณฑ์มาตรฐานเรื่องตัวชี้วัดความพอเพียงซึ่งทางโรงเรียนตั้งไว้ในแต่ละสาระวิชาจำนวนร้อยละ ๒๐ นั้น จะมีเกณฑ์มาตรฐานอย่างไรให้ชัดเจน
- สื่อและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถอธิบายถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างชัดเจน ทั้งการทำหนังสือเล่มเล็ก หนังสือนิทานที่ให้นักเรียนได้ทำพร้อมกับครู ซึ่งอยากทำสื่อให้ครอบคลุมทั้ง ๘ สาระวิชา
- การได้เรียนรู้จากโรงเรียนอื่น ที่ได้แนะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ว่ามีวิธีการแนวทางอย่างไรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ เทคนิควิธีการ สร้างภูมิคุ้มกันในตัวครูให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

การเริ่มต้นที่ดีมีชัยไปกว่าครึ่ง เส้นทางเดินอาจมีหลายขั้น แต่คณะครูที่โรงเรียนราชานุเคราะห์ ก็พร้อมที่จะจับมือกันก้าวเดินไป ครูทำงานเป็นทีม มีความพอเพียง ครูรับประทานข้าวด้วยกัน เป็นครอบครัวเดียวกัน ทุกอย่างทำงานเป็นทีม ทุกคนจะเกี่ยวโยงไม่เว้นแม้แต่ภารโรงก็เป็นคนสำคัญ นักเรียนก็เป็นคนสำคัญ แม้กระทั่งตัวผู้บริหารเองก็มีความสำคัญ จะสังเกตได้ว่า การทำงานทุกอย่างต้องทำร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติมีอะไรหันหน้าเข้าหากัน ปรึกษาหารือกัน ให้เกียรติ เคารพนับถือกัน องค์กรจะอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง

ที่นี้การพึ่งตนเองยังคงเป็นหลักในการบริหารจัดการ และสอนให้เด็กได้รู้จักตนเอง ช่วยเหลือตนเอง และวางแผนอนาคตของตนเอง

“เด็กด้อยโอกาสบนดอย ถ้าเราไม่สร้างภูมิคุ้มกันให้เขา วันหนึ่งเขาไปเรียนหนังสือ เขาไปศึกษาต่อ ลงดอยไปข้างล่าง เขาจะไม่ภูมิคุ้มกัน เขาจะอยู่ในสังคมไม่ได้”

ผอ.มานะ พิริยพัฒนายังฝากข้อคิดไว้ได้นำติดตามอีกว่า

“ปัจจุบันนี้สังคมแบบนี้ เศรษฐกิจแบบนี้ โดยเฉพาะการศึกษาแบบชายขอบแบบนี้ เราจะมีวิธีเลือกใดที่ดีไปกว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีวิธีการ ไม่มีแนวคิด ไม่มีทฤษฎีใดที่ยิ่งใหญ่และเหมาะสมไปกว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

เพื่อชีวิต..ความหวังโรงเรียนชายขอบ

หนังสือประกอบตลาดนัดความรู้ ครั้งที่ ๑
โครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
สู่สถานศึกษาและชุมชน : ภาคเหนือ
โรงเรียนราชานุเคราะห์ ต.ผาซำน้อย อ.ปง จ.พะเยา

ที่ปรึกษา	ทรงพล เจตนาวณิชย์, ศศิณี ลี้มพงษ์
เรียบเรียง	นิตยา โปรธวงค์
พิสูจน์อักษร	อมรรัตน์ เกரியงขจร
จัดรูปเล่ม	สุชาติ มุกตามณี
ปีที่พิมพ์	มกราคม ๒๕๕๒
จำนวนพิมพ์	๕๐๐ เล่ม
จัดทำโดย	มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ร่วมกับ สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)